

ЛІТЕРАТУРНА СТОРІНКА

У Б Ю

(Кривавому десятиріччю у Львові.)

Петро Каваль віддає своїого сина, поробив дрібні господарські покупки і йшов на залицяний дворець.

Осінній вечір розстелював уже бруду плахту над високими кам'яницями, а сакетричні лампи, що займалися тут і там на вулиці, блищали на цій плахті, як вичищені металеві гудзики на старому військовому плаші.

Петро високий, сухий, зігнувся дугою. На довгий шийпосторонками натягнулися м'язи. На лиці немов сіра вулична пилата, що по ній і ходили і їздили, хто хотів і коли хотів, і поминали сліди в усіх напрямках.

Тепер на цьому обличчі все застигло, як корова лива. Тільки дві борозни глибокими луками бігли від висхідної до борозди з обох боків і показували на велику втому.

Покинув голову наперед, вип'яв з під сиріччя костисті лопатки, що часом зсувалися ближче до куні і ховали гострі краї під мішок, перекінутий через плече.

Поруч з Петром йшов його син гімназист. 4 батькові й сину в фунтові закладики стукали не делікатно по міському тротуарі; й чіткі їхні удари виразно намішувалися серед шуму вулиці.

Йшли мовчки. Батько кидав часом з гори поглядом на хлопця. Часом син глядів вгору до батька.

Часом ворухнувся край губ, як коли-б хотів набрати розмахи й кинути словом.

Було видно, що і в батька і в сина набіралися чимало дещого під серцем.

Хотілося його викинути назовні, хотілося облегчити глибоко захований тигар, але вони не звикли до інтимностей, їм ніколи було балакати з собою.

Кожний з них мав свою рану і старався затупити її, хоча була глибока й болюча. Тому вони йшли мовчки, а там глибоко під серцем щось товклося, хотіло вирватися.

Мішок, що на його спині лежало різке залізя, куплене для господарських потреб, поводив себе серед міської публіки не довісім акуратно. Він твердим краєм зачіпав дещо з прохожих то за рукави, то за паче, і Петрові оглядалися від часу до часу оглядалися, коли від його адресою пролітали делікатні компліменти, в роді "хлоп сивина".

Вони то й не дуже драгували його, бо скільки він чув їх за життя з усіх боків. Він звик до них, як до щоденного хліба.

Але тепер він чогось пильно поглядав на хлопця. А потім не видержав: — Чогось ти, Василю, дуже поблід. Диви, аж синім поїд очі захождали.

Він знав, що син зрозуміє, що не в цьому справа, що не те йому хоче він сказати. Але треба було від чогось почати, і він почав.

Хлопець не вповідав, похлюпив головою. — Бо мені вже не дивно, — продовжував.

Я не на солонинах і не на хлібах... Коби якої бевки ложка і це благо... А ти в місті, між панями, Василю ще нижче понурив голову.

— Ти дивись, бо тобі ще багато тягнути... Ти ще тільки в четвертій класі... А до кінця го-го — далеко! Або ти витянеш тими піснями кістками. Василю підняв голову й глянув у батькові очі, що на за-

кам'яному обличчі блищали якось мякко.

— Гадаєте, тату, що я дуже на солонинах? У нас у бурсі... Та що я буду вам казати... ніби ви не були й не бачили? Та нас так годують, як тих звірів у менажерії.

— Хочеш сказати, аби не по-здихали. — А то й є. Та ніби за тих двадцять золотих, що я доплачую, що можна у Львові дістати? А з цього ще завідувач хоче пити каву з сметанкою і їсти булку з маслом.

Розмова урвалася. Тимчасом на вулиці робилася якась метушня. Люди оглядалися боляко на боки, поспішали кудись, а кінці поліції гнали що духу.

— Та воно то правда, — говорив сухо Петро. — Добра нема, ой нема. Ми це знаємо... Нічого не вдієш. Ти тільки дивись, аби видержав та й не пхайся у жадні інтереси і у якісь там радикали, чи що, аби тебе не викинули, як Микитюкового та Андрійчукового... Куди я тебе дома при-тулю?

Нема куди хлопче, на селі ді-сяться, ані на чаль місця нема. — Або гадаєте, що в місті для нас є? Хоч би я й скінчив, та що?..

Скільки наших покінчило й сидять на бруку. Не пускають пани та й годі. — Чим ти журися. Куди це тобі?.. Хто знає, що д-го часу буде?..

Та вже коби ти скінчив. Пі-шуби де за ксьондза і в би-кавалок хліба, ше й який. — Та куди всіх тих попів ді-вати? Скільки їх вже наста-влялося, що хлопська шкіра вже й не витримає... Або нам тільки попів треба? Говорив серд-цито Василь.

— Ой, щось ти дуже премудрий Василю робишся. — А я тобі кажу одно та й ти міркуй собі добре.

Ти є бідний хлопський син і тобі треба якось так поміж люди, аби свогого добитися. — Ти не впоперек, а так поміж люди, бо кулаками, то знаеш... Аби ти видряпався з хлоп-ського нюю, то тобі треба до-бре зуби зціпити та добре.

Урвав, оглянувся раптом назад. Хтось дупнув його кілька разів по мішку. Думав, що зачепив когось розсердив.

Бачить, коло його метушня. — Бій кабана! — Кричав хтось з гурту: декілька в-строєних паничків залопоті-ли палками по мішку й по спи-ні.

Вулиця клекотіла, десь з да-лека долітав якийсь крик і дзенькіт битого скла. Петро не знав, що твориться. П'яні, чи що?

Схопив хлопця за руку, хотів втікати в браму, вступити-ся їм з дороги. Але не було куди втікати, бо обступили довкола. Хтось з гуртку прискочив до хлопця і ляснув з усієї сили в лице.

— Бій хамуф, бій бидло! — ревіла товпа. Петро задеревів.

Пого вдарили, це пусте... Ні-боги гралися. Він готов був йти своєю дорогою... Хай їх там. Бухають паничі здуру... Або йому першина?.. Скільки він виніс, перемовчав?

Але тут вдарили й його си-га, хоча він не винен. Іх обох б'ють, як хлопів, як скот...

Ці думки мельком пролітали в грудях, але паничі не дали ї-м дійти до кінця, бо з усіх боків

МАТИ

Своїй старенькій матусі присвячую.

Камінь тяжкий на серці, коли згадаю її. — Тягне вже земля до себе, синку. Ох тягне.

Сімдесять років на плечах, дитино... Це не жарти. От і придавили. Ще коли-б ті роки світі були, то ще-б нічого... А то тяжко, сину, згадувати. Та й не віриться якось, що все це зі мною було...

Дивлюсь я оце на тебе (взяла мою голову обіруч). Борідка в тебе вже... А ось і білі ниточки в ній позалутувалися... А ти-ж дев'ятецький у мене... Та змарнів, змарнів. Певно, десь і тобі, моя дитино, не солодко живеться... (За себе забула жече).

— Мамуно, ви за себе роз-почаали... Щось пригадати м-ли... — Атож, атож... Я й прига-тую... Десятеро вас у мене бу-ло. А хто з вас старшенький і коли все це було — не зга-даю й не злічу. А ось що вас десятеро, так це знаю... Ось порухай задура хліба в сім'ї... — А я не згадаю... Кісточки спокую просять... І всім я за-важаю... Не хочуть мене... Доку-чили я всім... Не треба вже ме-не... Зайва в житті... Десь смерть забула за мене... Зай-вий рот в сім'ї... — Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

Тепер нічого нема... Тільки робота і залишилась... А ось сугустав на пучках нема (пока-зує куки замість пальців). Робота довга, сугустави повідда-ла. Бо довго з я нею боролася. А не переробила всю. Ось і старість до мене прийшла. А робота зза дверей: не спочи-вала, стара, мене ще не переро-била всю... Ось вимети хату, нагодуй свині, внеси води, за унуками доглянь... Не марнуй задарма хліба в сім'ї...

— А я не згадаю... Кісточки спокую просять... І всім я за-важаю... Не хочуть мене... Доку-чили я всім... Не треба вже ме-не... Зайва в житті... Десь смерть забула за мене... Зай-вий рот в сім'ї... — Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

— Ох, чи скоро спокій, ві-чний спокій... А. Бабілючк.

ГРИГОРІЙ КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО.

(З приводу 150 років народження батька української повісті.)

Першого грудня м. р. мину-ло 150 років з дня народження відомого українського пис-менника, батька української по-вісті Григорія Квітки-Основ'я-ненка.

1818 р. у харківському жур-налі "Україн. Вест", друкува-лися фейлетони руською мо-вою під назвою: "Листи до ви-давців", що були не що інше, як легенька сатира на панство того часу. Ці фейлетони під писував Фалалей Повінухін, що згодом перетворився на Гриць-ка Квітку-Основ'яненка.

Г. Квітка народився в пан-ській родині на Основі 1778 ро-ку, де його батько мав власні ді-м з невеликою кількістю кри-паків. Замолоду Квітка мав намір вступити до монастиря за ченця, але здоровий розум батька став цьому на перешко-ді й він спочатку не пустив його. Та згодом, перебувши деякий час на військовій служ-бі, він все-ж потрапив за про-стого послушника до Куряж-ського монастиря. Цілих чо-тири роки змарнував Квітка, перебуваючи у монастирі. Кі-нець-кінцем, він дійшов розуму і повернувся додому, де вступив знову на військову службу.

Відомий український вчений Костомаров у листі до пис-менника Данилевського подає таку характеристику Квітки останніх десяти років його життя:

"З Квіткою я знайомий був з 1838 до 1843 р. В характе-рі його виявилось змінення за-хованості й широти, просто-душія й дотепності, що вла-стиві українцеві. Він охоче да-вав свої твори в рукопису зна-йомим, не залишаючи в себе нішого примірника, і скаржив-ся, що йому не повертали їх.

У нього не було клясициної освіти, він не знав чужих мов. І все це він замінював здоро-вим розумом і любов'ю до книги: він постійно з молодим запалом стежив за рухом руської літератури, особливо о-ригінальної; на перекладку звертав менше уваги. Над-звичайно сумлінно, він не лише не дозволяв собі судити про-те, чого він не знав, але навіть уникав розмов у шій справі; гуморист і охочий до анекдо-тів, він ніколи не дозволяв со-бі говорити погано про лю-дей, і за всякий поганий вчи-нок говорив з сумом, намага-ючись припинити балачки про це".

Г. Квітка — це витвір свого часу, нащадок дідавич старовинного українського роду, що добре заховував у собі всі великопанські традиції, з яких так і не міг вирватися письменник.

Фалалей Повінухін — Авер-ян Любопитний — Г. Квітка-Основ'яненко — це все одна особа, той самий Квітка, що спочатку пробує своєї форту-ни на полі руської літератури, друкуючи свої белетристичні

Ось-ось... і я перейду межу, щоб разом вийти в білі атаки. Прийду, прийду до вас, кохані, Маленька сина і моя. Буду потрібна у повстанні, У лютих, невзвольних боях.

Прийду, прийду до вас, кохані, Маленька сина і моя У наших невзвольних змаганні Шляху терез перехрестя.

Нехай тут воля й право бідних, Але хіба душа спічне — Стражданням ваші безпросвітні Болать і тут.

І шовен десь — це перемога, І шовен десь — шматок вугі, Що ми проходим у гурті До світлозорого нового.

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

твори не лише в "Укр. Вест", але й "Вестнике Европы" та "Харьковском Демократе", і уже наприкінці свого життя (53-ох років) зманіфестував себе, як укр. письменник, відрукувавши 1833 року в харківському часопису "Утрешня Звезда" латинську побрехеньку укр. мовою "Салдатський патрет".

Більшість його руських творів насичена українською тематикою-її переїнята навчальним характером.

Як не раз зазначав сам Квітка, він почав писати українською мовою для того, щоб довести, що і нею можна висловити "щось поважне, аворушкуюче".

І перший його твір укр. мовою і був "Салдатський патрет", про який він у своїй "Супліці" з метою "предохранити себе от насмешек русских журналистов" зауважував, що "Я думаю, що, як говоримо, так і писати треба".

Перші українські письменники — І. Котляревський, П. Гулак-Артемівський та інші — створили дуже спритливі й грунти для поширення української писменства. Багато дехто починає захоплюватися українською мовою. Ця українська стихія захоплювала навіть деяких росіян.

Один з характерних моментів доби торговельного капіталізму зановотує Г. Квітка у своїх оповіданнях — це роз-виток торгівлі і народження нової соціальної верстви, що потім відіграла важливу роль у суспільстві — купецтва. Починаючи з найпершого свого оповідання "Салдатський патрет", через повість "Маруся", "Шира любов" та інші — скрізь відображено тодішню добу — розвиток торговельного капіталу на Україні.

"... а що найкращий купецьким розумом і любов'ю до діти у нього не було! Був товар запалом стежив за рухом руської літератури, особливо о-ригінальної; на перекладку звертав менше уваги. Над-звичайно сумлінно, він не лише не дозволяв собі судити про-те, чого він не знав, але навіть уникав розмов у шій справі; гуморист і охочий до анекдо-тів, він ніколи не дозволяв со-бі говорити погано про лю-дей, і за всякий поганий вчи-нок говорив з сумом, намага-ючись припинити балачки про це".

Г. Квітка — це витвір свого часу, нащадок дідавич старовинного українського роду, що добре заховував у собі всі великопанські традиції, з яких так і не міг вирватися письменник.

Фалалей Повінухін — Авер-ян Любопитний — Г. Квітка-Основ'яненко — це все одна особа, той самий Квітка, що спочатку пробує своєї форту-ни на полі руської літератури, друкуючи свої белетристичні

Ось-ось... і я перейду межу, щоб разом вийти в білі атаки. Прийду, прийду до вас, кохані, Маленька сина і моя. Буду потрібна у повстанні, У лютих, невзвольних боях.

Прийду, прийду до вас, кохані, Маленька сина і моя У наших невзвольних змаганні Шляху терез перехрестя.

Нехай тут воля й право бідних, Але хіба душа спічне — Стражданням ваші безпросвітні Болать і тут.

І шовен десь — це перемога, І шовен десь — шматок вугі, Що ми проходим у гурті До світлозорого нового.

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,

І радість робітничих рад Більоро блисне на Карпати,